

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ ВИСШ АДВОКАТСКИ СЪВЕТ

ул. „Цар Калоян“ № 1-а, 1000 София, тел. 986-28-61, 987-55-13,
факс 987-65-14, e-mail: arch@vas.com

Изх.1539.....

Дата23.08.....2019 г.

ДО
КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

СТАНОВИЩЕ

ОТ ВИСШИЯ АДВОКАТСКИ
СЪВЕТ

ПО КОНСТИТУЦИОННО ДЕЛО
№ 5/2019 г.

УВАЖАЕМИ КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

На 9 май 2019 г. е допуснато за разглеждане конституционно дело № 5/2019 г. по искане на тричленен състав на гражданската колегия на Върховния касационен съд за даване на задължително тълкуване на чл. 151, ал. 2, изречение трето от Конституцията на Република България по въпроса: „Какви са правните последици от решенията на Конституционния съд в хипотеза, когато се обявява за противоконституционен закон с еднократно действие?“. Делото е образувано по реда на чл. 149, ал. 1, т. 1 във вр. с чл. 150, ал. 2 от Конституцията.

Висшият адвокатски съвет счита, че във връзка с образуваното конституционно дело следва да изложи следните аргументи, които представя на вниманието на уважаемия Конституционен съд:

Въпросът за последиците от решенията на Конституционния съд (КС) е от изключително значение както за правната сигурност, така и за утвърждаване на принципа на правовата държава. По своя характер той следва да бъде обсъден подробно и разрешаването му е съпътствано от внимателен анализ на чл. 151, ал. 2, изр. трето от Конституцията и принципите, въплътени в нея. За да се даде еднозначен и правилен отговор на поставения въпрос в контекста на конституционно дело № 5/2019 г., образувано с Определение от 9 май 2019 г. по искане на тричленен състав на Върховния касационен съд (ВКС), Гражданска колегия, първо отделение, което го е задало с определение от 21.03.2019 г. по гр. дело № 1475/2016 г., е необходимо най-напред да бъдат изяснени няколко принципни положения.

Едва след това е възможно да се даде отговор, за да се произнесе ВКС в следствие и по разглеждания от състава гражданско-правен спор, по който следва да се извърши преценка на правната характеристика и последиците от Решение № 12 от 4.06.1998 г. по к. д. № 13/1998 г., с което Конституционният съд е обявил за противоконституционен Закона за обявяване за държавна собственост на имотите на бившите царе Фердинанд и Борис и техните наследници (ЗОДСИСБЦ) (ДВ, бр.305/ 31.12.1947 г.). ВКС е посочил, че правните последици на този акт не се тълкуват еднозначно в доклада на Временната комисия за възстановяване на отнетото и възстановено имущество на семействата на бившите царе Фердинанд I и Борис III и техните наследници, създадена в 40-тото Народно събрание. Застъпват се две становища. Според едното решението има правновъзстановително действие. Според другото обявеният за противоконституционен закон има еднократно действие, поради което решението на Конституционния съд не произвежда правни последици. Нито едно от двете становища не е получило гласовете на необходимото мнозинство народни представители.

1. Действие на решенията на Конституционния съд във времето

Решенията на Конституционния съд, с които той се произнася относно противоконституционността на законите (чл. 149, ал. 1, т. 2 от Конституцията), по правило имат действие занапред във времето. Това разбиране произтича пряко от Конституцията и от разпоредбата на чл. 151, ал. 2, изр. трето от Конституцията, според която актът, обявен за противоконституционен не се прилага от деня на влизане на решението в сила, а решенията влизат в сила три дни след обнародването им в „Държавен вестник“. Решение № 22 от 1995 г. по к.д. № 25/95 г. дава подробно тълкуване на чл. 151, ал. 2, изр. трето от Конституцията по въпроса какви са правните

последници от решенията на Конституционния съд в хипотезата, когато се обявява за противоконституционен закон, който изменя или отменя действащ закон. В него са обсъдени и застъпени няколко важни и принципни положения, приложими при изясняването и на сегашния въпрос.

На първо място се изяснява действието на един закон във времето, което се състои в неговото прилагане от влизането му в сила до момента, в който бъде отменен. Конституционния съд е дал подробно тълкуване на израза „не се прилага“ в чл. 151, ал. 2, изр. трето от Конституцията, което съдържа забрана за прилагането на закона занапред. Законът продължава да съществува в правния мир и е уреждал обществените отношения за периода от влизането му в сила до обявяването му за противоконституционен от Конституционния съд. Българската правна система не е възприела нищожността на закона, така както я възприема например Федералния конституционен съд на Федерална република Германия. Това разбиране е наложено от конституционния законодател най-вече с цел гарантирането на правната сигурност подобно на конституциите на Австрия – чл. 140, ал. 3 и Италия – чл. 136, ал. 1. Според българския Конституционен съд „изразът „не се прилага“ съдържа забрана за прилагане на закона занапред. Тя е безусловна, императивна и за постоянно. Като последица от тази забрана следва, че обявеният за противоконституционен закон престава да действа и да регулира обществените отношения. Той губи правния си ефект и престава да съществува като нормативен акт.“ В този смисъл, с влизането в сила на решението на Конституционния съд, законът, обявен за противоконституционен, се обезсилва. Обезсилва се действието на закона, както във времето – занапред, така и спрямо лицата.

Това е пряка и непосредствена последица от решението на съда и на конститутивното му действие¹, както посочва и самият Конституционен съд, тъй като то е равносилно на отмяна на закон. В конституционната доктрина това действие на конституционните решения се означава като „сила на пресъдено нещо на конституционното решение по отношение на всички“, като с тази задължителна и обвързваща сила на конституционните решения се ползва не само диспозитивът на решението, но и мотивите на конституционното решение, защото именно в мотивите на конституционното решение Конституционният съд тълкува конституционните норми (така проф. Сталев, Ж., Проблеми на конституцията и конституционното правосъдие, Сиела, С., 2002 г., стр. 97 и сл.). Поради обстоятелството, че основната задача на Конституционния съд е да дава задължителни тълкувания на Конституцията (чл. 149, ал. 1, т. 1 от КРБ), според проф. Сталев

¹ В конституционната доктрина се приема, че конститутивният ефект на решенията на КС се състои в обезсилване на акта, като конституционният „ефект точно отговаря на порочността на противоконституционния закон ... Тя налага унищожаване на този закон чрез обезсилването му.“ – В: Сталев, Ж., Проблеми на конституцията и на конституционното правосъдие, С: Сиела, с. 102 – 103 (и цитираната там литература); в този смисъл и Спасов, Б., Конституционният съд, С., 1994 г.

тълкуването на конституционна норма, извършено от Конституционния съд в мотивите по конкретно дело за противоконституционност на закон, има значение на тълкуване на конституцията по чл. 149, ал. 1, т. 1 от КРБ (като тълкуване, направено по повод искане за тълкуване). Ето защо решенията на Конституционния съд са задължителни в тяхната цялост – не само в частта на диспозитива, прогласяващ противоконституционност на определен закон, но и в частта на мотивите, тъй като именно в мотивите на решението на КС се съдържа тълкуването на закона и установяването на неговото съответствие с Конституцията.

Според Конституционния съд неговите решения за противоконституционност на закон са равностойни на отмяна на закон от Народното събрание (чл. 84, т. 1 от Конституцията). По този начин се постига основната цел на конституционния контрол и на разпоредбата на чл. 151, ал. 2 и ал. 3 от Конституцията – отстраняване от правния ред на противоконституционния закон и възстановяване на върховенството на Конституцията. В подкрепа на това разбиране Конституционният съд през 1995 г. в Решение № 22/95 г. е привел аргумент от чл. 3, т. 1 от ПЗР на Конституцията, според която „разпоредбите на заварените закони се прилагат, ако не противоречат на Конституцията”. Той посочва, че „следователно заварените закони, които противоречат на Конституцията, не се прилагат. Налице е забрана за прилагането им, защото са отменени по силата на непосредственото действие на Конституцията, каквато е и идеята на чл. 151, ал. 2 и 3 от Конституцията.”

2. Действие на решенията на Конституционния съд спрямо правния режим, предхождащ противоконституционния закон.

Спорен в доктрината е последващият извод на Конституционния съд в Решение № 22/95 г. за това какви са правните последици за противоконституционен закон, с който се изменя действащ закон. КС постановява, че той възстановява действието си в редакцията преди отмяната или изменението от влизане в сила на решението от съда. Независимо от теоретичния спор² обаче, факт е, че решението на Конституционния съд е с обвързващо действие и следва да бъде съобразявано.

Поставя се въпросът, какво се случва, ако не съществува закон, който е действал преди отмяната на обявения за

² Вж. Близнашки, Г. Парламентарно право. С.: УИ “Св. Климент Охридски”, 2015, с. 353; Друмева, Е. Конституционно право. С.: Сиела, 2013, с. 602-603; Мръчков, В. За правната сила на решенията на Конституционния съд, които установяват противоконституционност на законите. – Съвременно право, 1998, № 6; Сталев, Ж., Ненковски, Н. Конституционният съд и правното действие на неговите решения. С.: Сиби, 1996; Пенев, П. Нормативни и практически очертания на българското конституционно правосъдие. Проблеми и перспективи. ИК Светулка 44, 2013 и др.

противоконституционен закон? Следвайки логиката и мотивите на решение № 22/1995 г. се налага изводът, че следва да се възстанови фактическото и правно положение, действало към момента на влизането на обявения за противоконституционен закон в сила. Това се налага от мотивите на Конституционния съд, които са задължителни и в които Конституционния съд посочва, че „едновременно с това отмяната на изменения или отменения предходен закон, извършена с обявения за противоконституционен закон, престава да е в сила и се възстановява неговото действие. От този момент отмененият или измененият предходен закон започва да се прилага в редакцията му преди изменението или отмяната му. Следователно налице е и възстановително действие на решението на съда по отношение на отменения или изменения закон”. Именно това действие на решенията на Конституционния съд е обект на критика и противоречия в правната доктрина.

В случай, че предходен закон няма, фактическото и правно положение се предопределя от законодателството, респективно от повелителните норми на Конституцията, действащи към конкретния момент, когато е влязъл в сила отменения от Конституционния съд закон. Това е вярно с една съществена и важна забележка. Възстановява се фактическото и правно положение, действащо преди влизането в сила на противоконституционния закон, спрямо повелителните разпоредби, действащи към онзи момент, но само доколкото това положение не противоречи на сега действащата Конституция на Република България от 12 юли 1991 г. Ако обявеният за противоконституционен закон, обаче, е бил само „нормосъздаващ” (не е изменял или отменял друг закон), или „правосъздаващ” (правното му действие е било да създаде права в полза на определен субект), какъвто е случаят със ЗОДСИСБЦ (дори и с еднократно действие), **неговото обезсилване с решението на Конституционния съд води до отмяна на създадените с него правила и възстановяване на предишното положение** (т.нар. в правото *restitutio in integrum*). В случая обявяването за противоконституционност на ЗОДСИСБЦ е довело до липсата на закон, уреждащ обществените отношения по повод одържавяването на имуществата на семействата на бившите царе и техните наследници, придобиването им и притежаването им от държавата. Според разбирането в конституционната доктрина „уредената от противоконституционния закон става отново неуредена”.³

3. Действие на решенията на Конституционния съд при отмяна на противоконституционен закон с еднократно действие

³ Вж. Сталев, Ж., Цит. съч., Проблеми на конституцията..., с. 106.

В общия случай, когато става дума за обикновен закон с многократно действие, от момента на обявяването му за противоконституционен, обществените отношения, които той урежда, биват уреждани занапред от закона, действащ преди обявяването му за противоконституционен според задължителната сила на Решение № 22/1995 г., докато органът, издал акта, в случай на закон – Народното събрание, не преуреди тези обществени отношения.

Какво се случва, ако законът има еднократно действие? Както законът с еднократно действие, така и други актове с еднократно действие (напр. решения на Народното събрание и актове на президента) са обхванати от контрола за конституционносъобразност по реда на чл. 149, ал. 1, т. 2 от Конституцията. По отношение на последиците на отмяната на такива закони като противоконституционни обаче се допуска различно тълкуване на разпоредбата на чл. 152, ал. 2, изр. трето от Конституцията и израза „не се прилага“. Такова тълкуване, което обосновава изключения по отношение на обезсилването на противоконституционния закон занапред, е застъпено в цитираната вече статия на проф. Живко Сталев⁴. Той обосновава, че „лицата, придобили права въз основа на противоконституционния закон, не могат след неговото обезсилване да се позовават на тях, защото признаването на тези права предпоставя прилагане на противоконституционния закон, а той по хипотеза е вече обезсилен, така че не може да бъде приложен. В това се състои незабавното действие на обезсилването на противоконституционния закон, предписано от чл. 151, ал. 2 на Конституцията... С други думи, общото правило, че правата, придобити въз основа на отменен закон се признават, освен ако той има обратна сила, не важи спрямо правата, придобити въз основа на противоконституционен закон, ако тези права не са вече упражнени (осъществени), а осъществяването им е висящо. Основанието за тази разлика, следваща от чл. 151, ал. 2 от Конституцията е, че опората на тези права е един порочен, противоконституционен закон. Ако незабавното действие на обезсилването на такъв закон не би важало, то той би подлежал на прилагане дълги години след като е обезсилен, а тъкмо това чл. 151, ал. 2 на Конституцията цели да осуети.“

Ако приложим буквално разпоредбата на чл. 151, ал. 2, изр. трето от Конституцията към закон с еднократно действие, чиито ефект е настъпил в момента на приемането на закона, то тогава обезсилването му за в бъдеще няма да доведе до никаква промяна, тъй като еднократното му действие така или иначе вече е изчерпано. С други думи, такъв закон поначало не би имал бъдещо действие, което да бъде осуетено вследствие решението на Конституционния съд. Това не важи обаче за правните му последици и правното положение, което е породил, защото те продължават да се прилагат във времето. Именно тези последици, т.е. **обществените отношения**,

⁴ Вж. Сталев, Ж., Цит. съч. Конституционният съд и правното действие..., с. 9 и сл.

уредени еднократно с противоконституционния закон, от момента на влизане в сила на решението на Конституционния съд, се преуреждат занапред, но вече не от него, а от уредбата, действала преди влизане в сила на закона, доколкото не противоречи на сега действащата Конституция, както и от самата Конституция от 1991 г. Това следва както по аргумент от Решение № 22/1995 г., така и по отношение на особения характер на закона с еднократно действие.

4. Действия на решенията на Конституционния съд при отмяна на противоконституционен закон по отношение на правоотношения, които са висящи (неприключили) към момента, когато е влязло в сила обезсилващото решение на Конституционния съд

Според чл. 150, ал. 2, когато установят несъответствие между закона и Конституцията, Върховният касационен съд или Върховният административен съд спират производството по делото и внасят въпроса в Конституционния съд, който те имат право да сезират според ал. 1 на чл. 150.

Отново в цитирания труд на проф. Сталев, той обосновава, че ако цитираната разпоредба не съществуваше, то тогава върховните съдилища биха били длъжни да решат делото съобразно противоконституционния закон, защото преди решението на Конституционния съд той не е още обезсилен и следва да бъде приложен. Според проф. Сталев с чл. 150, ал. 2 Конституцията "очевидно цели да осуети прилагането на противоконституционния закон по висящото дело и затова постановява то да бъде спряно, за да се изчака решението на КС, обезсилващо противоконституционния закон, та въз основа на него да се откаже прилагането на този закон спрямо правоотношението, предмет на делото. Спирането би било напълно безцелно, ако по делото би трябвало да се приложи противоконституционният закон, както това следва от чл. 151, ал. 2 на Конституцията, прогласяващ, че обезсилването важи занапред - от деня, когато влезе в сила решението на КС." Така според проф. Сталев, в хипотезата на чл. 150, ал. 2 от Конституцията, при висящи производства обезсилването на противоконституционния закон има всъщност обратна сила и важи спрямо правоотношения, за които би следвало да се приложи противоконституционният закон. Тези аргументи, обосноваващи обратната сила на решенията на Конституционния съд в определени изключителни хипотези, също заслужават внимание. Въз основа на тях обаче, с още по-голяма сила е валидно разбирането, че с обявяването на един закон за противоконституционен, съдът, пред който е налице висящо производство и е спрял делото за произнасяне, след решението на Конституционния съд, прилага действащата правна уредба към момента на възстановяване на

движението по делото, към който момент вече обявеният за противоконституционен закон е обезсилен и не се прилага, поради което сезирацията съд не следва да го съобразява с оглед изхода на делото.

Ето защо, по един висящ спор нито лицата, нито държавата могат да черпят права занапред от обявения за противоконституционен закон или да се позовават на него. Това важи с особена сила за закон с еднократно действие, който е породил права и задължения във времето и е противоконституционен към момента на приемане на Конституцията от 1991 г. Той не поражда тези права и задължения от момента на обявяването му за противоконституционен. Това важи както за започнали, но неприключили във времето правоотношения, както и за бъдещи производства и за бъдещи спорове.

5. Въпросът за действието на Решение № 12 от 4.06.1998 г. по к. д. № 13/1998 г., с което Конституционният съд е обявил за противоконституционен Закона за обявяване за държавна собственост на имотите на бившите царе Фердинанд и Борис и техните наследници (ДВ, бр.305/ 31.12.1947 г.)

Разглеждането на конкретния казус и на конкретния правен спор не е изключено от обхвата на компетенции на Конституционния съд при поставяне на настоящия въпрос. Доброто разбиране на това обстоятелство от страна на Конституционния съд е изключително важно, защото става дума не за обикновен закон, а за закон, който засяга пряко и непосредствено бившите царе Фердинанд I и Борис III и техните наследници, а в този смисъл на първо място Царство България и след това и Република България, като негов правоприемник. Конституционният съд не е обикновена юрисдикция, той е политическа юрисдикция. Той е създаден, за да отговори на поставения от Еманюел-Жозеф Сийес въпрос *“Кой ще пази пазачите?”*⁵. Още повече, че именно по този начин Конституционният съд може да изпълни в цялост своята функция по тълкуване на Конституцията по висящ правен спор, от изходът на който зависи и самото произнасяне на ВКС или ВАС, които са спрели за разглеждане делото и са се обърнали за задължително тълкуване към КС по реда на чл. 150, ал. 2 от Конституцията, каквото е настоящото производство.

За да бъдат установени ясно последиците от обявената противоконституционност на ЗОДСИСБЦ с Решение № 12/04.06.1998 г. по конституционно дело № 13/1998 г., е необходимо да бъде изяснен характерът на този закон. ЗОДСИСБЦ не представлява по характера си „нормативен акт” в класическия смисъл на понятието – тъй като не съдържа общи и абстрактни

⁵ Вж. Сийес, Е.-Ж. Що е то третото съсловие?. С.: Сиела, 2012.

правила за поведение, адресирани до неограничен кръг правни субекти⁶. Законът има изцяло персонален характер и съдържа индивидуални разпореждания, подобно на индивидуалните административни (отчуждителни) актове⁷. Видно от самото заглавие на закона и съдържанието на чл. 1 от закона, лицата, до които се отнася законът, са конкретно (и почти поименно) посочени в закона – „*семействата на бившите царе Фердинанд и Борис и техните наследници*”, като действието на закона се свежда до това да създаде правно основание на държавата за притежаване на недвижимите имоти, които държавата вече е отнела фактически, преди приемане на закона (отнемането е извършено през лятото на 1946 г., преди приемане на закона).

Макар да е озаглавен Закон, **ЗОДСИСБЦ по характера си не представлява нормативен акт, а едностранно властническо изявление, по силата на което се създава правно основание за правото на държавата да притежава (да е собственик на) имотите, които държавата вече е била отнела фактически от семействата на бившите царе и техните наследници още през 1946 г. Именно поради това законът „обявява” за държавна собственост имотите на бившите царе (защото преди приемане на закона държавата фактически ги е отнела), без да използва традиционните изрази при национализационните закони – одържавява, конфискува, национализира и пр., все способи за придобиване на собствеността от държавата, при които е необходимо както имотите, които се отнемат, така и лицата, от които се отнемат имотите, да бъдат индивидуализирани в конкретни административни или съдебни производства (чрез съставяне на описи, издаване на последващи актове и пр.).**

Самият закон (ЗОДСИСБЦ) не само съдържа (създава) правното основание за придобиване на собствеността от страна на държавата, но е и правният акт, с който държавата се легитимира като собственик и удостоверява правото си на собственост. Всеки правен акт за прехвърляне право на собственост, включително закон, има вещноправно действие и това вещноправно действие е еднократно – по силата на акта приобретателят става собственик. Тази „еднократност” на вещноправните последици на акта, обаче, не означава че с настъпването на тези последици актът престава да действа. Напротив – правният акт

⁶ Обличането на отчуждителния акт във формата на закон е имало за цел не само да повиши неговия авторитет поради особената важност на урежданата материя според тогавашния законодател, но и защото законът има изцяло политически (репресивен) характер, тъй като дори Конституцията не е допускала принудително отнемане на имущество, без заплащане на справедливо обезщетение (така чл. 10, ал. 5 от Конституцията на НРБ от 1947 г.). Очевидно е, че безвъзмездното отнемане на имуществото на бившите царе и техните наследници е могло да стане със закон. Във всички други отчуждителни закони, приети след 09.09.1944 г., макар и формално, е предвидено изплащане на обезщетение на засегнатите от отчуждението лица. ЗОДСИСБЦ не предвижда заплащане на никакво обезщетение, което подчертава силно политическия му и репресивен характер.

⁷ Поради обстоятелството, че законът съдържа индивидуални разпореждания, Конституционният съд е конституирал като заинтересовани лица в производството по конституционно дело № 13/1998 г. наследниците по ЗОДСИСБЦ – това са на практика всички ответници по настоящия иск. Доколкото ми е известно, това е единственото конституционно дело, по което са конституирани като заинтересовани страни конкретно посочени физически лица, което несъмнено и ясно показва какъв е характерът на закона.

продължава да съществува и да бъде основанието, титулт за собственост на лицето, което черпи права от акта. Така е за всички правни актове с вещно действие – и за нотариалните актове за сделки, и за административните актове с вещнопрехвърлителен ефект, за съдебните решения и присъди с вещно действие, за нормативните актове и пр.

ЗОДСИСБЦ, макар и закон с „еднократно“ действие, продължава да съществува след настъпване на вещнопрехвърлителния му ефект (с обявяване на имотите за държавна собственост) като правно основание на правата на държавата като собственик и да я легитимира като собственик. И както договорът за прехвърляне на вещи права във формата на нотариален акт легитимира купувача и неговите наследници като собственици на имота дори и след 100 години, така и **ЗОДСИСБЦ** легитимира държавата като собственик на отнетите имоти, включително и на процесните във висияция пред ВКС спор, до неговата отмяна, съответно до обявяването на закона за противоконституционен.

Може да се приеме, че персоналният и индивидуален характер на **ЗОДСИСБЦ** му придават значение по-скоро на индивидуален административен акт с отчуждително действие – акт, насочен към конкретен кръг лица и цялото тяхно имущество (лично придобито и наследено), отколкото на нормативен акт.

Основният мотив на Конституционния съд за установяване противоконституционността на Закона за обявяване държавна собственост имотите на семействата на бившите царе Фердинанд и Борис и на техните наследници е, че лишаването от право на собственост със **ЗОДСИСБЦ** е в противоречие с разпоредбата на чл. 6, ал. 2 от Конституцията, предвиждаща равенство на всички граждани пред закона, тъй като критерият, по който е отнета собствеността, е принадлежността на лицата, от които е отнета собствеността, към семействата на бившите царе и техните наследници – т.е. произход и лично положение на лицата.

Именно поради правовъзстановителното действие на решението на КС за обявяване на противоконституционност на **ЗОДСИСБЦ самото решение на Конституционния съд следва да има пряк реституционен ефект и да възстановява правното положение такова, каквото е съществувало преди приемане на противоконституционния закон – лицата, посочени в закона и техните наследници (всички участвали като заинтересовани страни в производството пред Конституционния съд), са собственици на имуществото, предмет на отнемане с обявения за противоконституционен закон.**

Положението е подобно със случаите на обезсилване на други правни актове, различни от закон (нотариални актове, административни актове и пр.), имащи вещен ефект – с обезсилване на акта се възстановява предходното

положение, т.е. счита се, че правото на собственост никога не е било загубвано по силата на обезсиления акт.

Придобиването на собствеността е еднократно, а притежаването на собствеността е продължително състояние, но и двете настъпват като последица от един и същ акт (от придобивния акт – в случая закона), защото придобивният акт едновременно материализира придобивния способ и е доказателство за съществуване на правото на собственост. Ето защо когато актът, който материализира правния способ за придобиване на право на собственост, бъде обезсилен или ако актът е закон – когато бъде обявен за противоконституционен, отпада и правното основание, породило правото на собственост, както и легитимационната функция на акта.

Въз основа на това се налага следният извод по отношение на тълкуването на действието на последиците на решенията на КС, с които се отменя закон с еднократно действие:

Законът е противоконституционен от момента на приемането на Конституцията на 12 юли 1991 г. Конституционният съд установява тази противоконституционност, а неговото решение ѝ придава правна сила. Тъй като единствено той е призван да тълкува и прилага Конституцията и да се произнася с решения по отношение на нея, неговите решения имат конститутивно действие занапред, но не защото положението на противоконституционност е възникнало от този момент, а защото Конституционният съд ги е признал в него. Тази повеля е въплътена изрично в самата Конституция в чл. 151, ал. 2, изр. второ. Законът с еднократно действие може да е, а може да не е бил конституционособразен към момента на приемането си. Това няма значение и както правилно е посочил Конституционният съд в мотивите на Решение № 22/95 г. той няма нужда да се произнася със съответствието на закона с Конституцията от 1947 г. Той може единствено да се произнесе за съответствието му със сега действащата Конституция, за да отстрани един порок, едно нетърпимо от конституционна гледна точка положение, което не е следвало и не следва да съществува за в бъдеще. Обществените отношения са уредени *ex lege* еднократно, но макар законът да е произвел действие, той не се е изчерпал. С обявяването му за противоконституционен, неговото действие престава да се прилага за в бъдеще. Основанието за уредбата на тези обществени отношения по този начин отпада.

6. Заключение

Със ЗОДСИСБЦ “принудително” и “без никакво обезщетение” се отчуждава имущество – частна собственост. Едновременно с това *ex lege* държавата придобива право на собственост. Законът е произвел действие от момента на влизането си в сила. Вещноправният ефект на закона има за

последница прехвърлянето на т.нар. царски имоти от патримониума на царете Фердинанд I и Борис III и на техните наследници в собственост на държавата. Макар с еднократно действие, този закон продължава да поражда ефект, докато е в сила. Това означава, че неговите правни последици се осъществяват от приемането му до обявяването му за противоконституционен с Решение № 12 по к.д. № 13/98 на Конституционния съд. С влизането в сила на решението на Конституционния съд обаче, правният ефект, който законът е породил отпада занапред. От този момент нататък вещноправният ефект на закона престава да произвежда действие. Правното основание за придобиване на имотите от страна на държавата отпада, но занапред, защото решенията на Конституционния съд имат конститутивно действие. То има за свой ефект отпадането на придобивния способ за придобиването на правото на собственост върху имотите от страна на държавата и съответно – възстановяването на фактическото и правно положение, действало преди влизането на закона в сила. Държавата не може да черпи права и да се позовава на закона по висящи производства след обявяване на закона за противоконституционен. Поради това се възстановява правото на собственост на царете Фердинанд и Борис III и на техните наследници от момента на влизането в сила на Решение № 12 по к.д. № 13/98 г. занапред. Тези обществени отношения се уреждат от правилата на сега действащата Конституция и дотолкова и доколкото не противоречат на нея.

Такова заключение следва да бъде подкрепено, защото възприемането на обратния едностранчив подход, според който законът с еднократно действие е породил последици в миналото, но тъй като решението на Конституционния съд действа занапред и заради това обществените отношения към настоящия момент следва да се запазят спрямо действието, породено от противоконституционния закон в миналото, не почива на принципа на правовата държава и на върховенството на Конституцията.

Ето защо, въз основа на всички тези съображения, следва да се има предвид, че въпросът, който следва да се постави е, ако с решение на КС се отмени закон с еднократно действие и отмяната на този закон има действие занапред, възстановява ли се фактическото и правно положение, действащо към момента, в който отмененият закон е бил приет? Отговорът на този въпрос следва да бъде положителен въз основа на мотивите и действието на Решение № 22/95 г. на Конституционния съд и според принципите и прякото действие на Конституцията от 1991 г. следва да се възстанови фактическото и правно положение действащо преди приемането на закона, като в този случай, решението на Конституционния съд ще има правновъстановително действие занапред. Правното и фактическо положение ще се възстанови, доколкото не противоречи на принципите и уредбата, приведени въз основа на Конституцията от 1991 г. Наред с това се налага изводът, че лицата и държавата не могат се черпят права занапред от закон, който е обявен за противоконституционен, включително и във висящи производства.

УВАЖАЕМИ КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

Въз основа на гореизложеното, Висшият адвокатски съвет намира, че на въпроса какви са правните последици от решенията на Конституционния съд в хипотеза, когато се обявява за противоконституционен закон с еднократно действие, следва да се отговори, че се възстановява фактическото и правно положение, действащо преди влизане в сила на закона, а субектите не могат да черпят права занапред въз основа на обявения за противоконституционен закон, от момента на влизане в сила на решението за обявяването му за противоконституционен, включително по висящи и бъдещи производства.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ВИСШИЯ
АДВОКАТСКИ СЪВЕТ:

РАЛИЦА НЕГЕНЦОВА